

1999-08-27 Dnr 25/99

Statsrådet
Thomas Östros
Utbildningsdepartementet

Besparingarna inom grundutbildningen

Två utvecklingslinjer har varit tydliga i de senaste årens högskolepolitik vad gäller den grundläggande utbildningen. Den ena linjen är den kraftiga expansionen av platser. Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF), samverkansorganisation för landets universitet och högskolor, anser att denna del av politiken har varit och är riktig. Skall Sverige kunna hålla jämna steg med jämförbara länder i ekonomiskt, socialt och kulturellt avseende är det nödvändigt att höja andelen högskoleutbildade i befolkningen. Expansionen är också motiverad sedd från individens synpunkt. Högskoleutbildningen är en viktig inkörsport till ett materiellt och kulturellt rikare liv.

Den andra linjen som vi vill uppmärksamma är de besparingar på grundutbildningsanslagen, som under en femårsperiod medfört att universitet och högskolor i princip kan ställa endast ca 85 % av tidigare resurser till varje students förfogande. Universitet och högskolor har om än inte accepterat så ändå haft förståelse för att också vår sektor har måst bidra till att förbättra Sveriges offentliga finanser. Till detta skall läggas att regeringen ålagt universitet och högskolor en rad uppgifter, som de anslagsmässigt inte har kompenserats för. Utebliven kompensation vid löne- och prisomräkningarna har ytterligare förvärrat situationen. De negativa följderna av den samlade nedskärningen av anslagen har successivt blivit allt tydligare. Universitet och högskolor vill därför genom SUHF med regeringen diskutera den fortsatta politiken.

Den debatt som förts i media i denna fråga under våren och sommaren har bl a mynnat ut i ett ställningstagande från utbildningsministerns sida, som kan tolkas så att det inte kan bli tal om annat än att tilldelningen till grundutbildningen – prislapparna – skall ligga kvar på den nivå som besparingarna lett fram till, dvs dessa skall permanentas. Det skulle medföra bestående problem för undervisningen inom viktiga områden.

I diskussionen har från utbildningsdepartementet bl a uttalats, att det alltid står

universitet och högskolor fritt att omprioritera mellan olika utbildningsområden. Detta har sagts mot bakgrund av att situationen, som det har hävdats, är särskilt kritisk för studenter inom områdena humaniora, juridik, samhällsvetenskap och teologi, dvs utbildningar med den lägsta tilldelningen av medel. Flera skäl kan anföras mot omprioriteringar som universalmedel att lösa problemen på. Besparingarna har inte drabbat endast dessa utbildningar, de gäller alla utbildningsområden. Att nu ytterligare sänka kvaliteten på naturvetenskapliga utbildningar, vårdutbildningar eller lärarutbildningar – alla områden dit rekryteringen dessutom behöver öka – vore ytterst oklokt. Det är inte heller genomförbart. En omprioritering skulle medföra orättvisor mellan skilda lärosäten, eftersom utbildningsområdena inte är jämt fördelade mellan universitet och högskolor. En del av dem har sin tyngdpunkt just inom det humanistiskt-samhällsvetenskapliga området och har inte något annat utbildningsområde att ta från. Andra lärosäten består enbart av sådana områden som skulle beskäras ytterligare. Detta kan i och för sig föranleda en allmän översyn av systemet med prislappar, som skulle kunna leda till en modernisering av anslagstilldelningen. En anslagsteknisk omläggning leder emellertid inte i sig till en ökning av resurserna.

I diskussionen har också antytts, att universitet och högskolor kommer att tillföras resurser genom de ökade platserna liksom att platserna nu finansieras fullt ut. Vi välkomnar att besparingarna upphör när det gäller de nya platserna. Detta löser dock inte problemet beträffande de redan tilldelade platserna. Att pengar följer med varje ny studentplats är ett viktigt och omistligt inslag i det svenska anslagssystemet. Universitet och högskolor tillförs därmed mer pengar när verksamheten ökar, som går till att bekosta ytterligare lärare, ökade lokaler mm. Det väsentliga för dagens diskussion är emellertid inte detta utan de undervisningsresurser som kommer varje student till del.

SUHF har förståelse för det problem utbildningsministern står inför. Om den ambitiösa expansionen av platser skall fortsätta kräver den så mycket resurser, att det samtidigt blir svårt att kompensera bortfallet av undervisningsresurser. Tillspetsat kan man säga, att regeringen prioriterar dem som ännu inte fått någon högskoleutbildning framför dem som genomgår den.

Mot denna bakgrund vill vi med regeringen diskutera vad som på sikt kan vara klokast i avvägningen mellan utbyggnaden och den beskurna anslagstilldelningen. Också vi inser, att enkla lösningar inte finns på detta problem. Våra beräkningar ger vid handen att skulle prislapparna – som ett räkneexempel - inom det humanistiskt-samhällsvetenskapliga området återställas till den nivå de hade 1995, behöver medel motsvarande tre fjärdedelar av de kalkylerade nya platserna inom detta område t o m år 2002 behöva tas i anspråk. Detta torde inte vara realistiskt. Politiken skulle också framstå som ryckig. En väg är givetvis att ytterligare resurser tillförs, gärna efter en plan som omfattar flera år, exempelvis lika många under vilka besparingarna har gällt. Om detta inte kan åstadkommas aktualiseras någon typ av avvägning

mellan expansionen och ökad tilldelning per plats. Regeringens mål vad gäller studentantalet skulle inte behöva ges upp, utan snarare förskjutas i tiden; under ett sådant helt eller delvis genomfört "moratorium" kunde medel tas i anspråk för en återställd undervisningskvalitet vid universitet och högskolor.

Vi vill även peka på problemets utjämningspolitiska aspekter. Universitet och högskolor skall vinnlägga sig om att rekrytera studenter från utbildningsovana miljöer. Det är en truism att säga, att studenter från sådana miljöer inte kräver mindre resurser, utan mer. Vi är också övertygade om att svenska universitet och högskolor behöver engagera sig i fortbildning och vidareutbildning i större omfattning än vad som nu är fallet. Yrkesverksamma studenter ställer vanligtvis betydligt större krav på undervisningen än yngre, bl a därför att de måste hushålla med sin tid på ett genomtänkt sätt.

Avslutningsvis vädjar vi till utbildningsministern att inte låsa sig vid en politisk linje som innebär ett konserverande av besparingarna i grundutbildningen. Vi inbjuder till diskussioner om den långsiktiga utvecklingen av grundutbildningen vid våra universitet och högskolor.

Beslut om denna skrivelse har fattats av förbunds församlingen vid sammanträde den 27 augusti 1999.

Gustaf Lindencrona
Ordförande

Lars Ekholm
Generalsekreterare

För kännedom:
Samtliga universitet och högskolor
Högskoleverket
VHS
SFS
SULF